

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

строительной отрасли.

Ключевые слова: *графическая подготовка, квалифицированный рабочий, информационная компетентность, компьютерные графически-информационные технологии, программные средства обучения.*

Nadiya Doroshenko

***Computer graphically and information technology
in the graphic preparation of working personnel***

Summary. *The article outlines the implementation approach dataprojektor graphically and information technology in the graphic training skilled workers for the technical and construction industry.*

Key words: *graphic training, skilled workers, information competency, computer graphics-information technology, software tools of learning.*

УДК 378.041:504.75

**Людмила Євсюкова,
м. Київ**

**ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ САМОСТІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ВНЗ**

У ХХІ столітті єдиним вірним підходом до розв'язання проблеми захисту суспільства, людини, території – це забезпечення безпеки від усіх видів небезпеки та загроз у межах єдиної стратегії з використанням повного набору форм і методів протидії. Характер проблем, які мають місце на початку нашого століття, значно збільшує масштаб надзвичайних ситуацій вимагає нових підходів до підготовки фахівців з безпеки життєдіяльності.

Входження української освіти в Болонський процес висунуло проблему підготовки фахівців відповідно до вимог ринку праці, конкурентоздатного висококваліфікованого фахівця, який володіє фаховими знаннями, вміннями та навичками, здатного до самостійного розв'язання проблем. Все це зумовило актуальність проблеми формування вмінь самостійної діяльності майбутніх фахівців з безпеки життєдіяльності.

Аналіз попередніх досліджень свідчить, що проблемою формування вмінь самостійної навчальної діяльності займалися вчені: Н. Кузьміна, А. Усова, Є. Полат, О. Дубасенюк, Н. Поташник, С. Сисоєва та ін.

У працях вітчизняних і зарубіжних учених висвітлено різні сторони проблеми самостійної навчальної роботи, в яких: самостійна робота розглядається як один з ефективних методів

підвищення пізнавальної активності (А. Алексюк, Б. Єсипов, В. Казаков, П. Підкасістий); самостійна робота розглядається як метод навчання (Ю. Бабанський, М. Дяченко, Л. Кандибович, І. Лернер); підкреслюється важливість навчання студентів умінням і навичкам самоосвітньої діяльності (О. Абдуліна, А. Громцева, В. Якунін); розглядаються питання розвитку самостійної навчальної роботи студентів (А. Алексюк, П. Підкасістий); використання засобів інформаційних технологій у здійсненні самостійної роботи студентів (В. Безпалько, Т. Ільїна, Ю. Машбиць, Є. Полат).

Мета статті полягає у розгляді проблеми формування професійних умінь майбутніх фахівців безпеки життєдіяльності (БЖД) на основі здійснення їхньої самостійної діяльності в процесі навчання у ВНЗ.

Підготовка бакалаврів за напрямками “Техносферна безпека” за профілем “Захист у надзвичайних ситуаціях” здійснюється протягом 4 років на базі повної загальної або професійної освіти має розв’язати такі завдання:

- оцінити ризики і скласти кваліфікований прогноз природних і техногенних катастроф;

- знайти оптимальне рішення з попередження надзвичайних ситуацій на підприємствах, в організаціях, у житловому секторі;

- кваліфіковано розробляти та оперативно реалізовувати організаційно-технічні заходи з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природничого та техногенного характеру;

- оцінювати як експерт причину та втрати в результаті надзвичайних ситуацій, надати експертну оцінку того, що відбулось.

Випускник майбутній фахівець з напрямку підготовки “Техносферна безпека” також має вміти прогнозувати і планувати ліквідацію наслідків:

- надзвичайних ситуацій природного характеру: землетрусів, снігових лавин, шквалів, селей, оповзнів, ураганів, шторму, шквалів, смерчей, затоплення і цунамі, природних пожеж, масових захворювань людей і тварин;

- надзвичайних ситуацій техногенного характеру: пожеж і вибухів у промисловому і житловому секторі; обвалення й аварій на промислових об’єктах в житловому секторі;

- військових надзвичайних ситуаціях.

Галузі діяльності фахівця із захисту в надзвичайних ситуаціях:

- аналіз та ідентифікація небезпек, захист від них людини, природи, об'єктів економіки і техносфери від природних та антропогенних загроз;

- ліквідація наслідків стихійного лиха і надзвичайних ситуацій, контроль і прогнозування антропогенного впливу на середовище проживання;

- експертиза промислової безпеки і стійкості технічних об'єктів надзвичайних ситуацій.

Відповідно до перерахованих вимог побудований навчальний план з підготовки фахівців безпеки життєдіяльності, за яким здійснюється навчальний процес. Ефективність та якість підготовки фахівців в даному напрямі їх становлення як кваліфікованих працівників багато в чому залежить від їхньої практичної підготовки, що в більшості спирається на сформованість умінь самостійної діяльності. Формування умінь самостійної діяльності є необхідною умовою для розвитку професійного потенціалу студента і є невід'ємним компонентом підготовки кваліфікованого фахівця з питань безпеки людини і суспільства в цілому.

У педагогічній науці проблема формування вмінь залишається доволі складною, а тому є різні підходи і погляди з розкриття сутності цього поняття. Так, С. Гончаренко пропонує розглядати вміння як “здатність виконувати певні дії, заснована на доцільному використанні людиною набутих знань і навичок” [1, с. 338]. Н. Кузьміна розглядає вміння як “набута людиною здатність на основі знань і навичок виконувати нові види діяльності в змінених умовах” [3, с. 25]. Відповідно до дослідження А. Усової, вміння необхідно розуміти як готовність людини в розумовому і практичному планах виконувати певні види робіт, опираючись у своїй діяльності на раніше набуті знання і навички [4, с. 14].

Уміння самостійної діяльності – це здатність особистості до якісного ефективного виконання самостійної роботи з опорою на набуті знання і навички. Формування вмінь самостійної діяльності – послідовний процес розвитку набутої системи знань, оволодіння і засвоєння принципово нових умінь і навичок у процесі постійно змінюваних умов існування суб'єкта у суспільстві під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів.

Проблеми підготовки фахівця з безпеки життєдіяльності охоплюють широке коло екологічних, природних, техногенних і соціальних небезпек, які мають значний вплив на стійкість розвитку регіонів, країн і всього людства в цілому. Процес підготовки фахівців з БЖД охоплює вивчення цілого комплексу

небезпек, яким піддається людина і суспільство.

У процесі навчання студентам необхідно оволодіти знаннями з відповідної галузі та навичками самостійного засвоєння та обробки навчального матеріалу. Особливої актуальності набуває це питання в зв'язку із входженням української освіти в Болонський процес, коли 1/3 частина навчального матеріалу опановується самостійно.

Розглянемо класифікацію умінь наступним чином: мотиваційні, організаційні, діяльнісні, комунікативні, уміння контролю і корекції.

Мотиваційні вміння самостійної діяльності спрямовані на обґрунтування та стимуляцію мотивації навчання.

До організаційних умінь відносяться: уміння інтерпретувати уявлення про самостійну діяльність; створювати умови для самостійної діяльності; планувати навчальний процес, аналізувати і структурувати процес засвоєння і закріплення знання та ін.

Діяльнісні уміння характеризують готовність студентів до самостійного вдосконалення, формування досвіду самостійної обробки, систематизації та аналізу інформації, що вивчається.

Комунікативні уміння – це вміння здійснювати самооцінку, активно взаємодіяти з учасниками навчального процесу, здійснювати обмін досвідом, представляти та відстоювати свої позиції та ін.

До умінь контролю і коригування відносяться уміння самостійного аналізу і вивчення своїх можливостей, створювати і організовувати умови, які сприятимуть самооцінці, здійснювати самооцінку успіхів та невдач; коригувати свою діяльність та ін.

В умовах постійного зростання обсягу інформації залишається особливо актуальним набуття знань, формування умінь та навичок, особливо оновлення знання та застосування їх у практичній діяльності, уміння оперативно здійснювати аналіз ситуацій та знаходження рішень, представлення наслідків прийнятих рішень – це вимоги, які висуваються до висококваліфікованих фахівців з безпеки життєдіяльності.

В умовах постійного зростання обсягу інформації, питання формування умінь та навичок одержувати та значно зростає, тому уміння одержувати та оновлювати знання, застосовувати їх у практичній діяльності, уміння аналізувати та представляти наслідки прийнятих рішень – це вимоги до висококваліфікованих фахівців.

Розвиток і використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в навчальному процесі та створення

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

інформаційного освітнього середовища (ІОС) навчального закладу відкривають можливість здійснення самостійного навчання з використанням ІОС.

Наведемо приклад здійснення самостійного навчання за допомогою ІОС у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності (ЛДУ БЖД).

Інформаційне освітнє середовище (ІОС) – це інтегроване середовище інформаційно-освітніх ресурсів (електронні бібліотеки, навчальні системи і програми), програмно-технічні і телекомунікаційні засоби, правила їхньої підтримки, адміністрування і використання, що забезпечують єдині технологічні засоби інформації, інформаційну підтримку і організацію навчального процесу, наукових досліджень, професійне консультування [2, с. 91].

З метою якісного та ефективного використання ІОС у навчальному закладі проводиться моніторинг, який дає можливість виявити проблеми та їх розв'язати.

Апаратною основою ІОС є локальна мережа, що забезпечує віддалений доступ до комп'ютерів, периферійних пристроїв. Наявність мережі дозволяє зберігати дані на одному носії та одночасно використовувати з різних робочих станцій, здійснювати навчання та тестування студентів і т. ін. Наявність електронних навчально-методичних комплексів дозволяє здійснювати самостійне та індивідуальне навчання студентів у будь-який час незалежно від місця їх знаходження.

Зміст самостійної роботи студентів з конкретної дисципліни визначається робочою програмою дисципліни та відповідними методичними рекомендаціями і може включати:

- опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу;
- вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання;
- поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації;
- підготовка до виступу на семінарських заняттях та підготовка до практичних (лабораторних) занять;
- систематизацію вивченого матеріалу перед іспитом;
- опрацювання та підготовку огляду опублікованих у фахових та інших виданнях статей;
- переклад іноземних джерел встановленої тематики;
- підготовка та оформлення схем, таблиць, графіків, діаграм тощо;
- інструктивно-методичні матеріали до роботи у фоно- та відео-лабораторіях, комп'ютерних класах.

Методичне забезпечення самостійної роботи студентів має передбачати засоби самоконтролю (тести, пакети контрольних завдань, питання та завдання для самоконтролю).

До індивідуальної роботи відносяться творчі й індивідуальні навчально-дослідні завдання:

- виконання розрахунково-аналітичних робіт, курсових та дипломних проєктів;

- дослідження практичних ситуацій;
- підготовка реферативних матеріалів на актуальні теми з елементами наукового дослідження та їх презентація;

- власні дослідження до олімпіад, конференцій;

- написання есе;

- складання і розв'язування задач;

- розробка моделей, явищ і процесів;

- анотація опрацьованої додаткової літератури;

- розробка і розв'язування тестових завдань;

- розробка поурочних планів і конспектів уроків;

- порівняльна характеристика вивчених явищ, процесів тощо;

- написання творів, газетних статей, складання віршів, розробка сценаріїв, літературні переклади;

- виконання в індивідуальному порядку вправ різного рівня складності;

- анотація прочитаної літератури з елементами науково-дослідної роботи;

- пошук в комп'ютерних мережах додаткового навчального матеріалу до запропонованих викладачем тем;

- анотації до відеофільмів, переглянутих у відеолабораторіях; аналіз підручників;

- збирання інформації та ознайомлення із зарубіжним досвідом, що стосується певної навчальної проблеми.

Самостійна та індивідуальна робота студентів забезпечується всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення конкретної навчальної дисципліни чи окремої теми: підручниками, навчальними та навчально-методичними посібниками, методичними рекомендаціями (вказівками), практикумами, конспектами лекцій, навчально-лабораторним обладнанням, електронно-обчислювальною технікою, науковою літературою та періодичними виданнями, а використання ІОС, яке містить відповідні програмні продукти, дозволяє: створювати віртуальний контент, що дає можливість кожному студенту переглядати навчальний матеріал, одержує доступ до файлів занять, зможе переглянути обговорення питань,

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

що вивчаються. Крім цього, всі записи можуть бути збереженими в базі даних навчального закладу протягом багатьох років, а за необхідністю їх можна записати на флеш-пристрої для перегляду без підключення до мережі Інтернет. Також відкривається можливість спілкування зі студентами щодо важливих тем, додаткова робота зі студентами, які її потребують, виконання практичних і лабораторних робіт, здійснення всіх видів тестування та багатократного їх виконання.

Все вище зазначене сприяє формуванню самостійної діяльності майбутніх фахівців безпеки життєдіяльності в процесі навчання у ВНЗ з використанням ІОС.

Формування професійних умінь майбутніх фахівців безпеки життєдіяльності на основі самостійної діяльності під час навчання у ВНЗ особливо важливе в зв'язку зі специфікою їхньої професійної роботи, тому особливого значення набуває формування мотиваційних, організаційних, діяльнісних, комунікативних умінь, умінь контролю і корекції, які ефективно формуються в умовах відповідно створеного ІОС навчального закладу.

Література

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – Київ: “Либідь”, 1997. – 376 с.
2. Кадемія М.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: термінологічний словник / М.Ю. Кадемія. – Львів : Вид-во “СПОЛОМ”, 2009. – 260 с.
3. Кузьміна Н.В. Професіоналізм личности преподавателя и мастера производственного обучения // Н.В. Кузьміна – М.: Высш. шк., 1990. – 119 с.
4. Усова А.В. Формирование в учащихся общих учебно-познавательных умений в процессе изучения предметов естественного цикла: учеб. пособие / А.В. Усова – Челябинск : Изд-во ЧГПУ, 1997. – 33 с.

Людмила Евсюкова

Формирование умений самостоятельной деятельности будущих специалистов по безопасности жизнедеятельности в ВУЗе

Аннотация. В статье рассмотрена проблема формирования профессиональных умений будущих специалистов безопасности жизнедеятельности на основании самостоятельного обучения в условиях Болонского процесса с использованием ИОС, что обеспечивает формирование всех видов учения с последующим использованием их в своей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: содержание дисциплины, информационно-коммуникационные технологии, информационное образовательная среда, профессиональное умение, самостоятельная деятельность.

Ludmila Evsukova

**Developing abilities of self-employment of future specialists in
Safety in Higher School**

Summary. The problem of the future life-rescuing specialists' professional skills formation on the basis of independent learning in conditions of Bologna process by means of IEE which provides formation of all the types of skills with their consequent usage in professional activity has been considered in the article.

Key words: subject content, information-communication technologies, informational educative environment, professional skills, independent activity.

УДК 376:316:155.9:34(343)

**Світлана Зінченко,
м. Київ**

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ
ОСВІТИ ЗАСУДЖЕНИХ УВ'ЯЗНЕНИХ
У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ**

На сучасному етапі одним із пріоритетів освітньої політики є створення умов, що дозволяють навчатися неперервно, отримувати загальні та професійні знання, реалізовувати індивідуальну освітню стратегію. Концепція неперервної освіти передбачає раціональний розподіл періодів навчання та трудової діяльності людини впродовж життя, поділ навчання на фази первинної (базової) і подальшої (післябазової) освіти, набуття необхідних людині знань, умінь, навичок, якостей [6].

Тому в Україні все більше уваги приділяється розвитку освіти дорослих. Відповідно освіта дорослих стає важливим фактором розвитку особистості на всіх етапах її життєвого і професійного шляху. Адже у дорослих виникає необхідність постійного оновлення знань.

Освіта дорослих є комплексом процесів формального та неформального навчання, за допомогою яких люди, поєднуючи навчальну діяльність з практичною участю у виробничій, соціальній, сімейно-побутовій сферах суспільного життя, розвивають свої здібності, збагачують свої знання, вміння, навички, особистісні якості, удосконалюють або набувають нові професійні кваліфікації або ж застосовують їх у новому напрямі для задоволення власних потреб чи потреб громади [9].

За своїм психологічним значенням освіта дорослих спрямована на збагачення творчого потенціалу та всебічного